

ใบความรู้เรื่อง การวิเคราะห์วรรณกรรม หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่อง คุณค่าวรรณคดี
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๙ เรื่อง การวิเคราะห์วรรณกรรมหนังสืออ่านนอกเวลา
รายวิชา พื้นฐานภาษาไทย รหัส ท๒๓๑๐๒ ภาคเรียนที่ ๒ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

การวิเคราะห์วรรณกรรม

การวิเคราะห์วรรณกรรม

การวิเคราะห์ คือ การพิจารณาแยกแยะส่วนต่างๆที่ประกอบกันขึ้นเป็นงานเขียน เมื่อจะวิเคราะห์วรรณกรรมจึงจำเป็นต้องศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบต่าง ๆ อย่างเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน โดยมีประเด็นหลักใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบต่าง ๆ ดังนี้

๑. วิเคราะห์รูปแบบ คือ การพิจารณาว่าเป็นงานเขียนประเภทใด
 ๒. วิเคราะห์เนื้อหา คือ การพิจารณาเนื้อเรื่องแล้วแนวคิด เป็นการค้นหาสาระที่สำคัญที่สุด
 ๓. วิเคราะห์การใช้ภาษา การใช้ภาษาและสำนวนภาษาของผู้เขียนเป็นการถ่ายทอดความคิดไปยังผู้อ่าน เมื่อจะวิเคราะห์การใช้ภาษาจึงควรพิจารณารูปแบบของงานเขียนด้วย
 ๔. วิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอ งานเขียนแต่ละประเภทมีกลวิธีการนำเสนอที่แตกต่างกัน เช่น บทกวีมักพิจารณาจากการเปิดเรื่อง การเสนอเรื่อง(การเล่าเรื่อง) การดำเนินเรื่อง การผูกเรื่อง การสร้างฉาก การสร้างตัวละครและบทสนทนาในส่วนของสาระคดีก็เช่นกัน มักพิจารณาการเปิดเรื่อง การนำเสนอเรื่อง และการปิดเรื่อง
 ๕. วิเคราะห์แนวคิดของผู้แต่ง คือ การพิจารณาว่าการเขียนเรื่องนั้น ผู้แต่งมุ่งนำเสนอแนวคิดใดบ้าง เช่น แนวคิดเชิงสังคมและวัฒนธรรม การเมืองการปกครอง ทั้งนี้เพื่อจะได้เข้าใจงานเขียนนั้น ๆ ได้ดีขึ้น
- คุณค่าของวรรณคดีและวรรณกรรม**

๑. คุณค่าด้านวรรณศิลป์

วรรณศิลป์ หมายถึง ศิลปะในการประพันธ์หนังสือให้เกิดความสะเทือนใจ โดยมักเน้นพิจารณาเรื่อง การแสดงออกโดยใช้ถ้อยคำที่มีสำนวนโวหารไพเราะ มีลักษณะเด่นในเชิงการประพันธ์ สามารถถ่ายทอดความคิดความรู้สึกของกวีได้จับใจผู้อ่านและผู้ฟังให้เกิดความรู้สึกคล้อยตามกับกวีด้วย การพิจารณาคุณค่าด้านวรรณศิลป์มีดังนี้

ภาพพจน์ หมายถึง การใช้ถ้อยคำที่ทำให้ผู้อ่านหรือผู้ฟังเกิดภาพขึ้นในใจ ซึ่งกวีสามารถเขียนให้เกิดภาพพจน์ด้วยวิธีต่างๆ กัน เช่น

๑. อุปมา เป็นการเปรียบเทียบว่าสิ่งหนึ่งเหมือนกับอีกสิ่งหนึ่ง มักมีคำให้สังเกตคือ ดังราวเสมือนดุจ ประหนึ่ง เพียง เช่น

“จนผมโกรนโหล่นเกลี้ยงถึงเพียงหู
ฮึดฮัดขัดคั่นแน่นใจ

ดูเงาในน้ำแล้วร้องไห้
ตาแดงต้งแสงไฟฟ้า”

รามเกียรติ์ : รัชกาลที่ ๑

๒. อุปลักษณ์ เป็นการเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง มักมีคำว่า คือ เป็น

“ลูกคือดวงใจของแม่”

“อำมาตย์เป็นบรรทัด

ถ่องแท้”

บางครั้งการใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ไม่ปรากฏคำเปรียบเทียบแต่พอจะทราบได้ว่าเป็นการเปรียบเทียบแบบอุปลักษณ์ เช่น

“แม่แก้วของแม่เอ๋ย”

เปรียบ กัณหา

เป็น แก้ว

“เจ้าดวงมณฑาทองหิ้งคู่ของแม่เอ๋ย”

เปรียบ กัณหา ซาลี

เป็น ดวงมณฑาทอง

๓. บุคลาธิษฐานหรือบุคคลวัต หมายถึง การสมมติให้สิ่งไม่มีชีวิต เช่น แสงแดด สายลม พืชสิ่งของ ทำปฏิกิริยาหรือมีความรู้สึกนึกคิดอย่างมนุษย์ เช่น

อิฐหินปูนรำให้ พระจันทร์ยิ้ม ทะเลไม่เคยหลับใหล น้ำกระซิบสาด

หรือให้สัตว์ต่างๆ เจรจาโต้ตอบกัน โดยในชีวิตจริงสัตว์เหล่านั้นพูดไม่ได้ แต่มาใช้คำพูดเหมือนมนุษย์ เช่น นิทานอีสปมีกระต่ายกับเต่าพูดคุยกัน เป็นต้น

๔. สัทพจน์ หมายถึง คำเลียนเสียงธรรมชาติ ผ่น ฟ่ำ ลม เสียงสัตว์ร้อง เสียงใบไม้ เสียงสั่นกันเสียงระฆังดัง แล้วนำคำเหล่านั้นใช้ทำให้เกิดภาพพจน์ได้ง่ายขึ้น เช่น

“วังเอ๋ยวังเวง

หง่างเหงง! ย่ำคำระฆังขาน

ฝูงว้าวความฝ้ายลาทิวากาล

ค่อยค่อยผ่านห้องทุ่งมุ้งลินตน”

(กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า : พระยาอุปกิตศิลปสาร)

การใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ คือ การใช้ถ้อยคำเป็นคำถามที่ไม่ต้องการคำตอบ แต่ต้องการเน้นให้คิดหรือยอมรับความจริง เช่น

“อันของสูงแม้ปองต้องจิต

ถ้าไม่คิดป็นปายจะได้หรือ”

(ท้าวแสนปม : พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว)

การเล่นคำ หมายถึง การนำถ้อยคำมาเล่นพลิกแพลงให้เกิดความหมายพิเศษ เกิดภาพ เกิดเสียง ไพเราะ เป็นวิธีการที่นิยมใช้ในวรรณคดี เพื่อให้เกิดศิลปะในการใช้ถ้อยคำ มีทั้งการเล่นคำพ้องรูป คำพ้องเสียง คำหลากหลายความหมาย การซ้ำคำ เป็นต้น

คำหลากหลายความหมาย คือ การใช้คำที่สื่อความหมายได้หลายอย่าง เช่น

“ทั้งจากที่จากคลองเป็นสองซ้อ

ยังจากก่อนนั้นก็ขึ้นในคลองขวาง

โอ้อจากช่างมารวบประจบทาง

ทั้งจากบางจากใบใจระบม”

“จาก” คำที่ ๑,๒,๕,๖ หมายถึง ออกห่างไป

“จาก” คำที่ ๓,๔ หมายถึง ชื่อปาล์มชนิดหนึ่ง ขึ้นเป็นกออยู่ตามป่าชายเลนหรือริมฝั่งน้ำ

กร่อยต้น ๆ

การซ้ำคำ คือ การใช้คำเดียวกันซ้ำ ๆ เพื่อเน้นความหมาย เช่น

“ก็สุดสิ้นสุดปัญญาสุดหาสุดค้นเห็นสุดคิด”

ร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์มัทรี : เจ้าพระยาพระคลัง (หน)

การเล่นเสียง หมายถึง การนำเสียงสัมผัสพยัญชนะ สัมผัสสระ และเสียงวรรณยุกต์มาเล่นเพื่อให้เกิดความไพเราะ และแสดงความสามารถของกวี

๑. เล่นเสียงสัมผัสพยัญชนะ คือ การใช้เสียงพยัญชนะต้นเสียงเดียวกันหลายๆ พยางค์ ในวรรคหรือบทเดียวกัน เช่น

“แถวโน้มน้ก็แก้วเกดพิกุลแกมกับกาหลง”

ร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์มัทรี : เจ้าพระยาพระคลัง (หน)

๒. เล่นเสียงสัมผัสสระ คือ การใช้สัมผัสสระหลายพยางค์ติดกัน เช่น

“เจ้าเคยเคียงเรียงหมอนนอนแนบข้างทุกรাত্রี”

ร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์มัทรี : เจ้าพระยาพระคลัง (หน)

๓. เล่นเสียงวรรณยุกต์ คือ การใช้คำที่มีเสียงวรรณยุกต์ต่างกันเพื่อให้เกิดความไพเราะหรือเพื่อเน้นความ เช่น

“กลองทองตีครุ่มครุ่ม	เดินเรียง
ทำตะเต็งเต็งเสียง	ครุ่มครุ่ม
เสียงปี่เร่รื่อยเพียง	การเวก
แตร์นแต่นแตร์ฟรังขึ้น	หู่หู่เสียงสังข์”

กาพย์ห่อโคลงประพาสธารทองแดง : เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร

๒. คุณค่าด้านแนวคิด ตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ แนวคิด หมายถึง ความคิดที่มีแนวทางปฏิบัติ แนวทางคิดทางวรรณคดีและวรรณกรรมจึงหมายถึง สารหรือความคิดสำคัญที่ผู้เขียนต้องการสื่อมาให้อ่านเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติ อาจจะสื่อผ่านพฤติกรรมตัวละคร เนื้อหาหรือเหตุการณ์ต่างๆ โดยให้อ่านพิจารณาเรื่องทั้งหมด แล้วสรุปออกมาเป็นแนวคิดสำคัญ เช่น กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้ามีแนวคิดสำคัญของเรื่อง คือ ความไม่แน่นอนของชีวิต มนุษย์ไม่อาจหลีกเลี่ยงหนีความตายไปได้ ไม่ว่าบุคคลนั้นจะเป็นใคร

๓. คุณค่าด้านเนื้อหา เนื้อหา หมายถึง ใจความของเรื่อง รายละเอียดที่ปรากฏอยู่ในเหตุการณ์ต่างๆ ของวรรณคดีและวรรณกรรม เนื้อหาจึงประกอบด้วย ฉาก ตัวละคร เหตุการณ์ต่างๆ บทสนทนาของตัวละคร การพิจารณาคุณค่าด้านเนื้อหา จึงต้องพิจารณาองค์ประกอบเหล่านี้ว่ามีครบถ้วนหรือไม่ มีคุณค่าต่อผู้อ่านอย่างไร ในด้านเนื้อหานอกจากเนื้อเรื่องสนุกสนานแล้วยังต้องมีความไพเราะของคำประพันธ์ด้วยเนื้อหาที่ดีจะต้องอ่านแล้วประทับใจในแง่มุมใดแง่มุมหนึ่ง ที่ทำให้วรรณคดีเรื่องนั้นเป็นอมตะ โดยเฉพาะถ้าอ่านวรรณคดีแล้วอึ้งอารมณ์อึ้งใจ ก็จะทำให้คุณค่าของเนื้อหาน่าประทับใจยิ่งขึ้น การพิจารณาคุณค่าด้านเนื้อหา จะมุ่งไปพิจารณาองค์ประกอบของเนื้อหามีคุณค่าหรือเป็นประโยชน์อย่างไร

๔. **คุณค่าด้านสังคม** คือ ภาพสะท้อนชีวิตความเป็นอยู่ของคนที่สะท้อนมาจากวรรณคดีและวรรณกรรมโดยกวีนิพนธ์แทรกไว้ในเนื้อเรื่อง เช่น ประเพณี ความเชื่อ ค่านิยมความเป็นอยู่ การประกอบอาชีพ วรรณคดีและวรรณกรรมจึงเป็นเสมือนกระจกสะท้อนสภาพสังคมในแต่ละยุคสมัยซึ่งเป็นหลักฐานที่บอกเล่าเรื่องราวในอดีตแก่คนรุ่นหลังได้เป็นอย่างดี

หทัยวรรณ ไชยะกุล. **วรรณกรรมศึกษา**. (เชียงใหม่ : ภาควิชาภาษาไทยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๔)
วิทย์วิเศษศรียานนท์, **วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพฯ : ธรรมชาติ, ๒๕๔๔).